

SZEMLE

KANNISTO ARTÚR

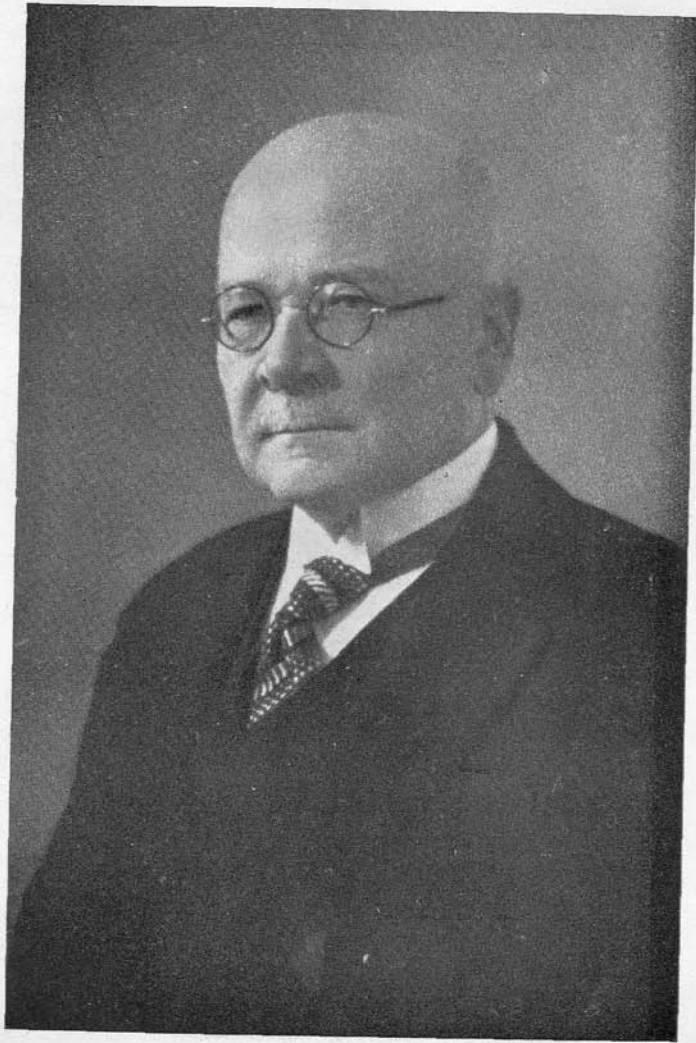
1874—1943

A nemzeti fennmaradásért évek óta elszántan küzdő finn testvér-nép sok-sok hősi halottja mellé ez év márciusában a belső, szellemi arcvonalnak egy kiemelkedően nagy, s mégis csendes, szerény tudós-egyénisége szállott a sírba *Kannisto Artúr* halálával.

Mióta a múlt században *Castrén*, a nagy finn nyelvtudós kimondotta a finn tudomány- és művelődéspolitikai későbbi sarkalatos igazságát, hogy t. i. a finnek csak szellemi munkával remélhetnek egyetemes jelentőségre emelkedni, s szegénységükben a rokonnépek múltja és jelene az a terület, melynek művelése a legnagyobb sikerrel kecsegtet, ez a megállapítás a finn művelődési életet átható, a finn nemzeti műveltségnek irányt szabó alapelve lett. Éppen ezért e műveltségi elv minden munkását életében jóval nagyobb tisztelet, érdeklődés és rokonszenv övezi, halálát sokkal nagyobb részvét és gyász kíséri, mint például nálunk.

Kannisto Artúr egy olyan korszak finn nemzedékének volt gyermeke, amely már teljes meggyőződéssel és erővel dolgozott a *Castrén*-hangoztatta célkitűzés valóraváltása, a finn-ugorságra vonatkozó ismeretek minél teljesebb összegyűjtése és feldolgozása érdekében. Míg nálunk a közfelfogás hidegen húzódozott a „hallszagú” rokonság gondolatától, sőt a tudományban is javában állt a harc a magyarság finn-ugor és török származatái között, Kannisto Artúr, a gazdálkodó Kannisto Juha fia, már elemista korában Magyarországról szóló útleírásokat, gimnázista korában meg magyar nyelvészeti vonatkozású fejtegetéseket olvas, sőt, a rokonnyelvek szeretetétől áthatva, a hetedikes diák már hozzákezd magyarul tanulni. Egyetemi hallgató korában még csak erősödik benne a rokon népek, így a magyarság iránti szeretet és a rokonok bensőségesebb megismerésének mind erősebb vágya kél. Tanárai között ott vannak a finn tudományos életben nagyon jelentős szerepet játszó finn nyelvészeknek olyan kiválóságai, mint Jalava Antal, a helsinki egyetem magyar lektora, Genetz, a finn-ugor nyelvészet és Setälä Emil, a finn nyelv és irodalom professzora, egyben az újabb finn népnyelvi kutatások megindítója.

Népi származása és tanára, Setälä hatása irányíthatta Kannistot kezdő nyelvész éveiben a finn népnyelv kutatása felé. De bár e téren is kiváló eredményeket ért el a fiatal Kannisto, az itt szerzett gyűjtési tapasztalatokat és a feldolgozásban élesedő módszerbeli készséget hamarosan távolabbi tereken hasznosította. A fiatalkori ábrándok férfikorba átnyúló valóraváltásaként Kannisto 1901-től öt évig a helyszínen tanulmányozta a finn-ugorság legkeletrebbre eltávolodott ágának, a vogulságnak nyelvét és műveltségét. Minthogy a vogul tudvalevőleg az osztjakkal és a magyarral együtt a finnugor népek keleti, ú. n. ugor-ágát alkotja, így Kannistonak e legközelebbi rokonunk nyelvére vonatkozó kutatásai magyar nyelvészeti szempontból is rendkívül fontosak. Szinte az őskori kezdetlegesség állapotában, gyűjtőgető, halászó-vadászó, pásztorkodó sorban élő vogulság szálláshelyein öt évig olyan életszínvonalon és olyan nehézségek között dolgozott Kannisto, hogy a nélkülözések meg a

Arthur Kamisto.

gyűjtőmunka erőltetett üteme megtámadta szervezetét. Ezért a negyedik évben négyhónapi üdülésre vissza kellett utaznia Finnországba, és csak ezután fejezhette be észak-vogul gyűjtését. 1906-ban tizenegy vogul nyelvjárásra és a vogulságnak sok néprajzi jelenségére vonatkozó jegyzetekkel, kb. négy kötetre tehető népköltészeti szöveggyűjtéssel, 150 lemezre felvett vogul dallammal és 650 néprajzi tárggyal tért vissza Kannisto. Olyan ismeretanyagot jelentett ez, mely amellest, hogy messze fölülmúlta a vogulságra vonatkozó addigi kutatások összességét, a gyűjtés módszeressége és a lejegyzések fonetikai pontossága tekintetében is mindmáig páratlan értékű vogul anyagot nyújt.

Élete hátralevő, csaknem négy évtizedének minden e munkára fordítható idejét Kannisto a jegyzetkönyvekben, rajzokban, fényképekben, lemezekben, tárgyakban heverő hatalmas anyag feldolgozására szentelte, mert tudta, hogy a gyűjtött anyagot igazán kifogástalanul csak maga a gyűjtő dolgozhatja fel. E négy évtizedet azonban sok más oktatásügyi, tudománypolitikai és közéleti kötelezettség, többek között előbb a Finnugor Társaság titkári, majd 1935-től elnöki tisztének sok terhe darabolta fel; ilyen minőségében a finn népnyelvi és a rokonnépekre vonatkozó nyelvészeti kutatások irányítása, a gyűjtések és a feldolgozások anyagi alapjainak előteremtési gondja is főleg Kannistora hárult. Érthető tehát, ha a visszaérkezés utáni évtizedeknek csak egy részét fordíthatta, a hatalmas anyag, a kb. négy kötetre tehető vogul népköltési gyűjtemény, a mintegy 60 nyomtatott ívre tervezett nagy vogul szótár és az obi-ugor díszítőművészet feldolgozását magába foglaló kiadvány sajtó alá rendezésére. A gyűjtés feldolgozásának ideje alatt azonban hangtani részlettanulmányai mellett több olyan dolgot is jelentetett meg, melyek azt mutatják, hogy Kannisto — az újabb nép-kutatás szellemében élve — a nyelvet nem szakította ki a vogul népi élet anyagi és szellemi műveltségi megnyilvánulásainak egységéből, hanem az egész vogul életet a maga sokrétűségében, a jelenségek kölcsönös egymásra hatásában szemlélte. Innen van az, hogy szótári anyaga, mint a róla szóló előzetes jelentésekből, véleményekből sejthető, nemcsak szavak gyűjteménye, de valósággal a vogul műveltségnek a nyelvben való tükröződése is.

A magyarsággal való kapcsolatai személyi és tudománypolitikai természetűek. Legtöbb korabeli magyar nyelvtudóssal személyes kapcsolatban volt. A legbensőbb kapcsolatban mégis a közülünk Debrecenbe elszármazott és nemrégiben meghalt Csűrű Bálinttal állott. Barátságuk tudományos téren is megnyilvánuló vetületét mutatja az az együttesen kiadott értékes szótár, melyben az 1932-ben elhalt finn nyelvész, *Wichmann György* észak-csángó hagyatékát rendezték együtt sajtó alá. A nyelvrokonság tekintetében legtávolabbi fokon álló északi nyelvrokonon finn nép tudományossága néhány évtized alatt olyan mértékben valósította tehát meg Castrén elveit, hogy a módszeres népnyelvi kutatásnak a moldovai csángók között való rendszeres megindulása is finn nyelvtudós nevéhez fűződik. Még szerencse, hogy Kannisto és Csűrű együttes munkája révén legalább a sajtó alá rendezés nehéz munkájából a magyar nyelvtudomány is részt kaphatott.

Nemcsak a finn-magyar nyelvészeti, de a finn-magyar művelődéspolitikai kapcsolatok ápolása terén is kimagaslóak Kannisto érdemei. Mint a helsinki Finn-Magyar Társaság elnöke, sokat is tehetett a finn-magyar kapcsolatok kimélyítése érdekében. Szóban és tettben az igaz rokon, az igaz barát lelkiületével viseltetett irántunk. Éppen ezért halálával nemcsak a finn nép és a finn szellemi élet vesztette el egyik legkimagaslóbb alakját, de igaz rokонт és hűséges barátot vesztett benne a magyarság is.

Szabó T. Attila